

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 50 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zametvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 8. decembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejce) v Ljubljani

Vzroki slovenskih neuspehov

Te dni je izšel v obzorniku »Dejanje« dr. Gosarjev sestavek o finančnem in gospodarskem stanju Slovenije. Dokazal je s statističnimi podatki, da Slovenija, če računamo z 10% njen prispevek za skupne zadeve, plačuje na leto nad 200 milijonov din več v Belgrad, kot pa od tam dobi nazaj. Izrečno pa opozarja dr. Gosar, da pri tem ni vračunal tistih milijonov, ki jih iz Slovenije vsako leto izvlečejo centralni fond in drugi skriti kanali kot n. pr. obratna glavica glavne državne blagajne itd. Ako pa vzamemo za podlago število prebivalstva v Sloveniji in jo obremenimo le s 7.9%, kar bi bil edino pravični ključ, ter če pravilno ocenimo slovenske dajatve za fonde in druge za javnost nevidne ustanove, lahko mirno rečemo, da gre iz Slovenije na leto okoli pol milijarde dinarjev, ki ostanejo drugod. — Dr. Gosar je tudi stvarno pobil vse pomisleke in svarila zoper popolno finančno samostojnost Slovenije, ki jih jugoslovenarji stalno navajajo in s tem delajo očitno škodo Sloveniji zaradi svojih čisto osebnih koristi, ki jim jih daje centrala kot priganjačem centralizma. Zlasti so prepričevalna dr. Gosarjeva izvajanja glede slovenskega gospodarstva, ki bi s finančno avtonomijo Slovenije veliko pridobilo in bi zlasti naša industrija bila obvarovana pred demontiranjem, ki ga centrala že dolgo izvršuje. Vsi »pomisleki« zoper slovensko finančno samostojnost so se izkazali kot navadne jugoslovenarske laži, ki naj begajo našo javnost, ki je v teh stvareh precej nepodučena. Vsi »pomisleki« so le agitacijsko sredstvo plačanih centralističnih priganjačev. Že zdavnaj bi bila Slovenija federativna enota, če bi res obstajali jugoslovenarski »argumenti« in ne bi nikdar prišlo do vidovdanske ustave. Toda bistro orientalsko oko je spoznalo, kaj vse se da dobiti s centralizmom iz Slovenije, ter jo je s pomočjo plačanih hlapcev spravilo v tako finančno odvisnost, o kakršni Slovenci nismo nikdar mogli sanjati, da ji bomo zapadli v svoji narodni državi. Da bi Slovenija v tem stanju tudi v bodoče ostala, so bile ustanovljene organizacije, ki so bile obdane z blestečimi imeni kot »vitezi«, »nacionalisti«, »državotvorci« in podobno, in so prejemale bogate podpore zato, da so širile malodušnost in pobijale vsako prizadevanje, da bi se Slovenija rešila iz svojega obupnega finančnega položaja. V zadnjem času so unitaristi, da obdržijo svoje dobro plačane pozicije in da bi zbudili videz stvarnosti, poslali v boj zoper slovenske koristi tako imenovane »gospodarstvenike«, ki so z za lase privlečenimi razlogi skušali prepričevati našo nepodučeno javnost, kako pametna da je centralistična ureditev države. Seveda so bili tudi ti »gospodarstveniki« kmalu razkrinkani, ker se je izkazalo, da branijo le svoje osebne koristi in bogato plačane pozicije. Na to so jugoslovenarji začeli strašiti z zunanjo nevarnostjo za Slovenijo, če bi dobila avtonomijo v Jugoslaviji, slovenski ljudje so pa tudi to sleparijo kmalu spregledali, ker tudi Hrvatov ni zaradi njihove avtonomije nihče pozobal.

Da se pa »Jutro« tako zavzema za »narodno edinstvo« in »jugoslovenstvo«, ki ga nekateri poznajo le za nas Slovence, in ga Hrvati do zadnjega odklanjajo, je vzrok le to, ker imajo v centralistično urejeni državi njegovi pripadniki vendarle tu in tam mogočnost, da za kratek čas dobe s pomočjo centrale v Sloveniji vajeti v roke, medtem ko bi v avtonomni Sloveniji zaradi svojega večnega zoperslovenskega delovanja izginili za vekomaj s površja.

Neverjetno je, kako se nekih ljudi, ki pri nas nastopajo v javnosti, prijema lakota po denarju in časteh. Strmeli so pametni ljudje, ko so pri nas »politiki« zasmehovali prizadevanja Hrvatov za svobodo ter so, kakor Hrvatje zatrjujejo, ob enem spletkarili zoper sporazum, namesto da bi stali na strani Hrvatov in zahtevali zase tiste pra-

vice, za katere so se borili Hrvatje. Pripovedovali so ljudem, da s sporazumom ne bo nič, ko se je pa izkazalo, da bo vendarle nekaj, so pa začeli modrovati, da bomo Slovenci kar avtomatično dobili vse obnem s Hrvati. Ko pa iz tega avtomata za nas ni ničesar padlo, so začeli pripovedovati, da je to, kar so dobili Hrvatje, le samo navidezni uspeh. Ko so na to Hrvatje le začeli dobivati stvarne koncesije, so pa začeli dopovedovati ljudstvu, da moramo Slovenci počakati, da bomo prej videli, kako se bo samostojnost obnesla Hrvatom. In ko bo očitno, da se je Hrvatom avtonomija obnesla, ko vendar vsak otrok ve, da se tam, kjer je denar, mora obnesti tudi gospodarstvo, ki se začne šele prav razvijati, če ima finančno podlago, si bodo pa za svoj zagovor izmislili Bogvekaj. Ljudje naj bi jim pa verjeli in naj bi premišljevali še naprej, če naj zahtevamo svoje pol milijarde dinarjev zase ali ne in naj bi tuhtali, če je mogoče res z denarjem zidati bolnišnice, delati ceste, ustanavljati in podpirati kulturne ustanove, uradništvu zvišati vsaj nekoliko plače itd., itd. In če bi dobili tako imenovane slovite in toliko opevane »široke samouprave«, ki bi ne bile ne tič ne miš, bodo dejali: »Vidite, to je slovenska avtonomija!« in začela se bo igra spet od kraja, naše stotine milijonov pa bodo romale vsako leto tja kot že dvajset let.

Nastopajo na zaupnih sestankih tudi v Sloveniji rojeni finančni »stručnjaki«, ki dopovedujejo na podstavi uradnih podatkov, da Slovenija ne krije sama svojih potreb in politični ljudje iz Slovenije jih molče poslušajo!

Ljudstvo so vzgajali pri nas eni v hlapčevski miselnosti, drugi pa v poslušnosti in pokorščini. Prvi so vedno zabijali v glave, da smo premajhni, da nas ni več kot peščica in so se vedno in vedno ozirali le na vzore zunaj nas samih. Nikdar niso omenjali naših lastnih vrednot, vedno so malikovali le druge. Prevzemali so sestave drugih narodov, ki so jih že zato imeli za dobre, pa so se izkazali v usodnih trenutkih za slabe. Nihče izmed njih ni našel pota, da bi ustvaril ponos in samozavest v nas samih. Prav v sedanjih časih vidimo, kakšno silno samozavest imajo mali narodi, ki niso dosti večji kot slovenski; pri nas so pa ubijali vsak čut naše lastne vrednosti. Zato pa so slovenski ljudje zaradi malodušnosti zašli v sedanjo stisko, ki ni nič več in nič manj kot beračija. Ne najde se svoboden politik, ki bi si upal pokazati na to našo slabost in znal iz tega usod-

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Nedelja, 14. XI. 1937. — »Slovenec« objavlja sestavek o »skaženi in pravi narodni enotnosti« in razloži, da je on za pravo narodno enotnost, medtem ko so jns-arji za skaženo. Prava narodna enotnost pa je tista, v kateri se Slovenci po slovensko, Hrvat po hrvaško, Srb pa po srbsko navdušuje za jugoslovenstvo. (Ker še nismo slišali, v katerem jeziku se dr. Kramer navdušuje za jugoslovenstvo, nam je ta razlaga precej temačna.) Sestavek je vsekakor »dokaz mnenja Slovenca« o unitarizmu in centralizmu. V »nerodnem slovenčevskem opletanju«, misli »Jutro«, da »se gospodje pri »Slovencu« po nemarnem trkajo na svoje slovenske prsi«, češ »rajši naj skličejo redakcijski odbor JRZ, čigar člani so tako vsi, in naj razčistijo, kaj je s centralizmom in unitarizmom v njihnem programu«. — »Jutro« trdi še, da »Domoljub« odpušča grehe, namreč dr. Breclju in tovarišem, in priobčuje iz »Pohoda« podatek, da je Ivan Hribar odgovoril prostovoljski organizaciji takole: Pravico sestaviti in sklicati odbor za postavitev spomenika kralju si pridržujem jaz. — Uvodnik »Jutra« se za razliko od »Slovenca«, ki se bavi istega dne s »skaženo in pravo narodno

nega razpoloženja pokazati pot, da bi zaživel resnično in popolno življenje.

Drugi spet so znali pridobiti del ljudstva za pokorščino in poslušnost. Vsekakor bi se dalo obravnavati o dobrih ali slabih straneh take ljudske vzgoje. Toda eno je gotovo: vodniki, od katerih je ljudstvo odvisno, ne smejo nikoli zapustiti pota, ki ga narekujejo narodne koristi; če stopijo le za korak s tega pota, se pokaže škodljivost take vzgoje. Naša duhovščina je po veliki večini vedno bila ob strani ljudstva in mu pomagala, kadar je bilo treba ter je tudi v nevarnih trenutkih pokazala svojo narodno zavednost. Zato je znaten del slovenskega ljudstva v vsakem primeru sledil nasvetom in besedam svojih duhovnikov. Zato se pa mora slovenska duhovščina v tem večji meri povedati svoje odgovornosti, ki jo ima spričo povedanega nasproti slovenskemu ljudstvu. Pred očmi bo morala imeti edinole koristi slovenskega naroda in ne bo smela slediti praznim besedam in obljubam, ki se nikdar ne izpolnijo. Zaupati bo smela samo tistim ljudem, ki bodo znali najti prava pota in hoditi naravnost in ne okoli oglja, ter ki si bodo upali za Slovenijo odločno in naravnost zahtevati to, kar je za njo najvažnejši življenjski pogoj, to je njen lastni denar. Brez denarja ni napredka, zlasti ne kulturnega in gospodarskega. Če se bo duhovščina tega zavedala, bo izpolnila nalogo in dolžnosti, ki jih ima do slovenskega naroda.

Mnogo je med nami razumnikov in tudi preprostih ljudi, ki našo stisko dobro poznajo in se tudi zavedajo vzrokov, zakaj smo v to stisko prišli, in vedo, kakšen je bil izhod iz nje. Toda tisti, ki imajo besedo o slovenskih stvareh, nočejo slišati nobene kritike ne nasveta in razglašajo vsakega za »nergača« ali pa »boljševika«, kdor se jim brezpogojno ne pokori. Veliko teh razumnikov je pa odvisnih in dobro vedo, kakšno maščevanje jih lahko zadene, — če ne ubogajo brez ugovora. Zato ne morejo na površje tisti, ki bi odločno branili pravice Slovenije. Za to se vrta pri nas vse okoli osebnih ugodnosti in zadovoljitve častihleplja posameznikov in se v vsej doslednosti vodi naprej boj med liberalci in klerikalci. Toda ta zastarela igra nas stane na leto pol milijarde dinarjev! Če bi se vsak Slovenec tega zavedel, zavrgel privzgojeno mu hlapčevsko naravo, in če bi hotel postati to, kar so udje drugih, čeprav tudi majhnih narodov, namreč samozavesten, svoboden in ponosen človek, ki veruje v vrednote slovenstva, potem bi kmalu postalo v Sloveniji drugače in bi bilo konec sedanje beračije.

Z. Ž.

je bilo skupaj 5000 in so navalili na šest orožnikov. In nesreča je hotela, da so nazadnje ostali le štirje Hrvati (namigujoč pri tem na tiste, ki so obležali na mestu!) in šest orožnikov. Žalostna zgodba, ki kaže, da sem le prav povedal (s tem misli pisec na sebe, Petra Rešetarja alias Franceta Žebota), ko sem dejal, da hodi pamei po drugi poti kakor Hrvatje. — »Jutro« omenja, da se »Nova riječ« prav »nelojalno zaganja v nas, češ da se z besedami »avtoritarna Hrvaška« norčujemo iz hrvaškega narodnega gibanja«. »Samouprava« pa piše, da so vesti »Jadranskega dnevnika« v Splitu o začetku akcije po obnovi SLS po dr. Breclju in tovariših docela izmišljene in da tudi to ni res, da bi bili omenjeni objavili kak letak. (Pozor, zdaj se pojavi »granitna stavba«, ki jo je zgradil leta 1955, poslanec Prekoršek v prid JNS. — v JRZ.) »Samouprava« pravi namreč naprej, da so vse take vesti »izmišljenina JNS, JRZ pa je v Sloveniji kompaktna kot granit in dr. Korošec uživa med Slovenci največjo popularnost, tako da ni samo njihov politični, temveč tudi narodni voditelj«.

Politične stranke v Sloveniji

Ta dopis priobčujemo radi, ker riše v bistvu pravilno naše strankarsko življenje in razbitost, pri čemer seveda dajemo odgovornost za posamezne navedbe piscu. Ured.

»Hrvatski dnevnik« se skoraj nikoli ne ozre v Slovenijo. Ena njegovih zadnjih opazk glede Slovenije pa je bila, da v Sloveniji sedaj nihče več ni proti samoupravi Sloveniji (»banovini Sloveniji«, kakor jo krščujejo še vedno premnogi), ker sta za to celo »Jutro« in JNS na eni ter »Slovenec« in JRZ na drugi strani.

To stališče hrvaškega glasila se da razumeti na dvojen način: 1. tako, da drugih političnih skupin v Sloveniji ni treba omeniti, ker nič ne pomenijo, 2. tako, da je samo po sebi umevno, da so ostale politične skupine v Sloveniji za samoupravo Slovenijo. Hrvaško glasilu misli bolj verjetno na prvi način, ker upošteva izide volitev v Sloveniji iz leta 1951 pri javnem glasovanju, ki je dalo Živkoviću 180.000, Jevtiću 150.000 in Stojadinoviću 170.000 glasov.

Če bi ne bili tisti dve stranki, ki jih hrvaško glasilu omenja, slučajno JNS in JRZ, bi bilo dvostrankarsko obličje Slovenije skoraj nekaj angleškega ali ameriškega. Toda v resnici je Slovenija presneto daleč od dvostrankarskega obličja. Mislimo, da bo prav, če povsem neustrankarskega, z zgolj slovenskega stališča povemo, kakšno resničnost vidimo in kako jo ocenjujemo.

Pri prezezu političnega lica Slovenije moramo seveda šteti najprej po merilu, ki se poda preprosto iz veljavnega zakona o društvih. To merilo nam bo olajšalo tudi oceno.

Z ozirom na predpise zakona o društvih razpolagamo v Sloveniji ne s samo dvema strankama, temveč z dvema skupinama številnih strank. Prvo — first not most!!! — skupino predstavljajo stranke, ki so se osnovala po letu 1951, takrat, ko so bili voditelji teh strank na oblasti, ali pa se je zdelo oblastnikom, da kaže ustanoviti nekakšno opozicijo zaradi lepšega lica nasproti zamejstvu. Vse te stranke temeljijo na predpisih zakona o društvih, kar pomeni, da imajo en in isti osnovni program. To so po starosti nastanka, oziroma prijave: JNS, JNS II (Hodžera), JRZ in Zbor (Ljotič). Temelj vseh teh štirih strank, katerih vsaka ima v »vselej zvesti« Sloveniji večje ali manjše število pripadnikov, je državna in narodna edinost v tistem pomenu, ki sta ga izoblikovala 6. I. 1929. in 5. IX. 1951. Zaradi tega nobena teh strank ni slovenska politična stranka, temveč, kakor pravijo, »vsedrjavna«. Pri tem je od naše strani mišljena ozemeljska razširjenost, od nasprotne strani pa prizadevanje, spremeniti stranko pri volitvah iz »vsedrjavne« v »državotvorno«, v stranko »države«, proti kateri so vse druge protidrjavne.

Drugo skupino strank vidimo mi in vidi zakon o društvih v izven zakona postavljenih oštalinah

nikar v Splitu o začetku akcije po obnovi SLS po dr. Breclju in tovariših docela izmišljene in da tudi to ni res, da bi bili omenjeni objavili kak letak. (Pozor, zdaj se pojavi »granitna stavba«, ki jo je zgradil leta 1955, poslanec Prekoršek v prid JNS. — v JRZ.) »Samouprava« pravi namreč naprej, da so vse take vesti »izmišljenina JNS, JRZ pa je v Sloveniji kompaktna kot granit in dr. Korošec uživa med Slovenci največjo popularnost, tako da ni samo njihov politični, temveč tudi narodni voditelj«.

prejšnjih strank, ki so svoje znamenje deloma obdržale, deloma pa se pojavljajo pod novim. Tudi v tej skupini najdemo take, ki se ne omejujejo na slovensko ozemlje. Sem štejejo socialisti, ki jih vodi belgrajski dr. Topalović, in »staroradikali«, ki jih vodi knjaževski Stanojević. Značilno glede teh dveh strank so njihove večkratni poskusi, da se jima dovoli zakonitost po zakonu o društvih, kar bi dokazovalo, da načela zakona o društvih niso za nju nobena ovira. Glavno jedro strank te skupine pa je tisto, da namenoma odklanjajo, da bi si izposlovale odobritev po zakonu o društvih, temveč vztrajajo pri tem, da morajo biti organizirane spontano iz ljudstva. To so politične enote, ki jih poznamo pod imeni: slovenska kmečka stranka, slovenska ljudska stranka, krščanski socialisti in zveza delovnega ljudstva Slovenije, katere nastop je dvignil te dni toliko prahu. Značilno za te skupine je tudi okolnost, da se omejujejo izrečno na slovensko ozemlje, kar seveda naravnost izključuje iskanje odobritev po zakonu o društvih.

Tako nam že dosedanji prevez kaže vsaj deset političnih enot v Sloveniji, in če si že mislimo, da utegne priti med slovensko ljudsko stranko in krščanskimi socialisti do bližnje skupnosti, vsaj devet. To pa še ni vse. Prehodno se pojavljata v Sloveniji še dve enoti, ki pa iščeta naslonitve na druge. Ena teh enot so »mladokmetijci«, ki so menda že prešli v slovensko kmečko stranko, ker bi njihna samostojnost le preveč spominjala na izvir, namreč na to, da so po letih mlajši sodelavci »kmetijcev« Puclja in Marušiča. Druga enota se kuha v Mariboru v naročju Adolfa Ribnikarja, oziroma njegovega »Večernika«. Prvo znamenje njenega obstoja je bila opazka »Nove riječi« z dne 25. novembra, opazka, ki se glasi tako, da bo pri »oblikovanju demokratično-svobodoumnega bloka« v Sloveniji pripadla uprav SDS važna naloga. Kakega izvira je ta enota, ki išče naslonitve izven Slovenije, je pa bržčas najbolj točno označeno »Jutro«, ko je reklo, da so to po večini disidenti JNS, ki so JNS zapustili takrat, ko je prešla v opozicijo, deloma pa celo bivši pripadniki psalmista Ljotiča. Ta enota hoče biti potem, ko se večnost oblasti JNS ni potrdila in potem, ko nič ne kaže, da doseže Ljotič oblast, zarodek izvenslovenske SDS v Sloveniji. Na ta način moramo v Sloveniji pri sedanjem stanju političnih izrazov računati v najugodnejšem primeru na deset različno samostojnih skupin. Resnica je torej vse drugačna od tistega, kar bi kazalo na dvostrankarsko oblikovanje življenja v Sloveniji.

Politična razmetanost Slovencev dopoveduje dvoje: 1. da diktatura z »odpravo strank« ni doseglja med Slovenci prav ničesar, niti večje preprostosti zastran števila strank; 2. politične enote v Sloveniji kažejo razdelitev teh strank v tri, po

osnovi usmerjenosti in delovanja značilne skupine teh strank. Značilnost razlike med temi tremi skupinami predstavlja po našem mnenju tudi podstava za osnivanje takih blokov za odločilno borbo, ki bi pravilno izražali resnično sodobno in potrebno politično različnost med Slovenci. Obstoj deseterice strank za slovenskega volilca ni prikupna okolnost, temveč utegne povzročiti celo pri tajnih in sorazmernih volitvah presenečenja pri oddanih in pri neodanih glasovih.

Povprečen volilec v Sloveniji na kmetih, še bolj pa med izobraženci — to dokazujejo klasično izidi javnih volitev v Ljubljani! — je po izročilu navajen živeti v prepričanju, da so vsi drugi močnejši od njega in da je zaradi tega neumnost glasovati po svobodnem preudarku, kajti glasuj kakor hočeš, »oni tam doli« bodo že po svoje napravili. Zato je bolje, če glasuješ po želji trenutnega oblastnika, kakor da bi se z bikom bodel.

Kakor hitro bo imel volilec take kakovosti kar deset tekmovalcev pred seboj, se bo posavil na stališče lagodnosti in bo — kljub tajnim volitvam — ali opustil glasovanje, ali pa se odločil za glasovanje v prid tistega tekmovalca, ki se mu bo zdel po zgledu preteklosti najverjetnejši zmagovalce. Ta nesposobnost ali to obotavljanje pred lastno voljo in odločitvijo je mogoče najtrdnjša podstava strank, ki so se udeležile oblasti iz leta januarja 1929. Nobeno pretiravanje ni v trditvi, da bi želele te stranke obdržati volilce tudi v bodoče v taki miselnosti, če je to sploh miselnost.

Vrhovno vodilo taktike poštene slovenske politike bi moralo biti ta čas skrcenje števila struk slovenske demokratične opozicije vsaj za bojni nastop. V tem stavku smo že povedali, katere stranke prištevamo v prvo, slovensko-demokratično skupino. To so stranke, ki se načeloma omejujejo na slovensko ozemlje.

Organizacijsko in idejno nasprotje te skupine so stranke zakona o društvih. Za slovenskega povprečnega volilca pri prvih bodočih in tajnih volitvah bi bil najidealnejši tak volilni položaj, v katerem bi se vršila borba samo med prvo in to skupino, katere vsaka bi bila v tem primeru koalicijska enake državnopravne in narodne miselnosti. Na eni strani slovenska demokracija, na drugi strani unitaristi vseh inace ali — kakor to nekateri sebi v škodo slovenijo: izkoreninjenici. V taki borbi slovenskemu povprečnemu volilcu ne bi bilo težko spoznati, kje je prava stran, in pri res tajnih volitvah bi bila odločitev volilca celo načelna, ne oportunistična.

V tretjo skupino strank bi štelj potem samo še tiste nedosledne ali kompromisne struje, ki jim zakon o društvih ni nobena ovira, da se ne bi po njem organizirali, ali ki jim v nasprotju s politiko sporazuma Slovenija ni narodna pokrajina, temveč samo upravno področje in del upravne celote, slovenski narod pa ne narod, temveč del naroda, zaradi česar njihna organizacija v tem smislu sploh ne more biti narodna, neglede na verjetnost, da si sami v Sloveniji ne upajo dobiti glasov. Stranke te skupine razlikuje od onih druge skupine samo slučaj, da so morale biti ves čas v opoziciji, kar pa posameznikov pri njih ni oviralo, da niso sprejemali mest in javnih služb odgovornega značaja. Prepričani smo, da bo sicer pojav tretje skupine pri bodočih volitvah kazil sliko, kakršno bi dala izključna borba med prvo in drugo skupino, ne bodjo pa je mogle bistveno spremeniti. Kajti glavno vprašanje pri bodočih volitvah bo odločitev bodočnosti slovenskega naroda kot takega in Slovenije kot samoupravne narodne pokrajine Jugoslavije. To občuti danes tudi povprečen volilec.

E. D.

Ivan Hrovat:

Ob »Kočevskem zborniku«

(Nadaljevanje.)

Drugačen značaj kot Ribničani so pa Kostelci. Kljub temu, da so odrezani od slovenskih kulturnih središč, ima redno Kostelec vsaj trikrat več slovenske zavednosti kot pa Ribničani. Prepričan sem, da bi bili Kostelci poslovenili ves južni rob narodno mešanega ozemlja, če bi se bilo količkaj zanje brigalo kakor narodno obrambno društvo prej v Avstriji in v prvih povojnih letih. Noben Kočevar, ki se doseli v kostelsko vas, ne bo ostal pri svoji narodnosti, med tem ko lahko ostane v Ribnici cela dva rodova, da se priseli nazaj na Kočevsko. Mislim, da ni Kostelca, ki bi se bil priselil z družino na Kočevsko, ali bi se priženil k slovenski hiši, pa bi v družini začel govoriti nemško. Za ribniške družine mi je znanih več takih primerov, za kostelske nobeden. Značilno je, da je slovenstvo v Kočevju ves predvojni čas držal na višini ne morda kak Ribničan, ki jih je bilo več in tudi premožnih, ampak Kostelec Kajfež, ki ga je po vojni poleg drugega uničila tudi zavist in zloba ter dobičkaželjnost nekih Slovencev, ki so se zato združili tudi z Nemci in jim ustanovili hranilnico.

Tretja doselitvena slovenska skupina iz preteklega in sedanjega dobe je skupina iz čabarske

okolice. Večji del teh je imel pred vojno še nemško šolo na Travi in v Dragi. Ponemok so deloma doma še govorili nemško-kočevarsko. Zato je razumljivo, da so postali večinoma kočevarskega mišljenja, ko so prišli na Kočevsko, zlasti ko je šola žela že svoje uspehe. Vendar se mora priznati tistim, ki so doma slovensko govorili, da so redno vsaj sami ohranili slovensko zavest do smrti.

Isti glavni doselitveni toki so še danes. Razlika je le ta, da Kostelci prihajajo na Kočevsko v manjši meri kot pred vojno, kar je gotovo velika škoda za slovenstvo. Zato pa prihaja še vedno v precejšnji meri na Kočevsko okolica Čabra in Prezida, ki je žal precej revna, da tvori večinoma skupine bajtarjev in delavcev-gostačev. Kostelec danes nima denarja za kupovanje zemlje. Mnogo bolje je pa vsaj večinoma danes z ribniškim doseljenim kmetom. Ker je Ribničan konjunkturist, čuti danes, da ima kolikor tolikor opore tudi pri narodnih društvih, če se izdaja za Slovenca. Zato so Ribničani danes vsaj tam, kjer se jih je več skupaj naselilo, precej slovensko zavedni vsaj v tem prvem rodu. Vprašanje je, kako bo za naprej, ko bo morda Ribničani zaradi denarja vzel za ženo bogato Kočevarico. Če bo narodno delo znalo vsaj polagoma vzbuditi vsaj toliko zavesti, da bo Ribničan šel po ženo v domači kraj, bo mnogo storjenega. Seveda pa spet Ribničan razumeva samo tako delo koristno zanj kot »narodno delo«, ki mu prinese na dlan nekaj

gotovega denarja. Zato ribniški element na Kočevskem tako vpije po gospodarskem narodnem delu. Samo tako delo pa v narodnem smislu gotovo ne bo rodilo uspehov, ampak bo vzgajalo zgolj dobičkarje, ki bodo narodnost za denar tudi zamenjali, če bodo drugod več dobili.

V Beli in Suhi krajini ni posebnega slovenskega kolonizacijskega gibanja na kočevska ozemlja. Bela Krajina je sama šla preveč v Ameriko, da bi tiščala v hribe, saj ima danes Poljanska dolina polovico manj prebivalcev kot pred 50 leti. Suha krajina pa je v kočevskem in slovenskem delu precej enako gosto naseljena. Približno isto velja za Crmošnjice, kjer je pa vendar nekaj več slovenskih naseljencev. Povsod pa bi se dalo s sistematičnim delom mnogo doseči, zlasti v Beli in Suhi krajini, kjer prihajajo v mnoge kočevarske hiše gospodinje iz sosednih slovenskih vasi.

S tem bi prešel na način današnjega dela za ohranitev narodnosti slovenskim doseljencem. Priznati se mora, da danes o narodnem delu na Kočevskem nekateri precej vpijejo, predvsem tisti, ki pravijo, da je treba delati gospodarsko in da oni tako delajo. Gotovo je gospodarsko delo najbolj važno, ni pa edino. Pa je zraven predvsem največ odvisno od tega, kako se gospodarsko delo izvaja. Za ohranitev narodnosti je predvsem poleg gospodarskega dela važno tudi izobraževalno delo v šoli in izven nje.

(Dalje.)

Dr. I. Š.

Enotnost sodstva

Objava uredbe o banovini Hrvaški z dne 26. VIII. 1959 je poučila, da preide v pristojnost bana banovine Hrvaške tudi pravosodje z izjemo izčrpnih naštetih primerov, zlasti pa, da preide v pristojnost bana pravosodna uprava in organizacija sodišč.

Prehod te pristojnosti na pokrajinsko oblast je presenetil vse tiste, ki so privajeni v »širokih samoupravah« videti le pravico, da s posebnimi dokladi k državnim davkom plačuješ sredstva za asanacijo vasi in za pobiranje brezposelnosti. Prehod take stroke na pokrajinsko oblast, kakršna je pravosodje, je bila pri takem gledanju nezasišana svoboščina. Predsodki na tem področju niso redki, tembolj ker so bili po »nezasišani« zavednosti politike v Sloveniji naravnost privzgojeni.

Vprašanje prehoda pristojnosti pravosodja na pokrajinsko oblast pa je vsekakor za pravniške kroge v Sloveniji zanimiv predmet. To dokazuje že sestavek urednika »Slovenskega pravnikarja« ob ustanovitvi vrhovnega sodišča v Ljubljani, ki je izšel v prejšnji dvojni številki te revije. Kakor smo izvedeli, je tudi odbor odvetniške zbornice v Ljubljani izrazil ustanovitev banovine Hrvaške z novimi pristojbinami za zahtevo, da se premesti Stol sedmorice, odd. B v Zagrebu, za področje, ki ni prešlo v banovino Hrvaško, v Ljubljano, dokler se ne ustanovi skupno kasacijsko sodišče.

Tako stališče urednika »Slovenskega pravnikarja« kot tudi zahteva odbora odvetniške zbornice v Ljubljani sloni na gledanju, ki hoče, da bi bilo najvišje sodišče v Ljubljani samo **začasna** ustanova, in ki izhaja iz vodila, da za **enotnost sodstva** vzdrževanje najvišjih sodišč v posameznih narodnih pokrajinah ni koristno, temveč se da enotnost sodstva zavarovati samo tako, da sodi v najvišji stopnji eno samo najvišje sodišče v državi.

Preučiti moramo sedaj torej vprašanje: je-li to res?

Pred 26. avgustom 1959 je imela ta država eno samo najvišje sodišče tako po prvi, kot po oktobriani ustavi. Vsa iz prejšnje države prevzeta najvišja sodišča dotičnega pravnega področja so se štela za oddelke tega, enega najvišjega sodišča s teoretičnim sedežem po prvi ustavi v Zagrebu, po oktobriani ustavi v Belgradu. Okolnosti, da smo imeli eno samo najvišje sodišče samo na papirju, in ne dejansko, je bila posledica tega, da smo podedovali od prejšnje države različna in raznolika pravna področja, področja z različnim materialnim pravom. Iz tega bi sledilo, oziroma bi moralo predvsem pravnikom slediti spoznanje, da je nesmisel govoriti o enem samem najvišjem sodišču, ki naj zavaruje enotnost sodstva, če to sodstvo zaradi različnega pozitivnega prava sploh ne more biti enotno. Za to govori tudi skušnja, da se je enotnost sodstva ustvarila v trenutku, ko se je za področje cele države izenačila materialna pravna ureditev dotične stroke, na primer na področju vojaškega kazenskega sodstva. Pogoji zato, da eno samo najvišje sodišče za celo državo sploh more delovati, je tedaj izenačenje materialnega prava po vsej državi. Tisti, ki mislijo, da bo eno samo najvišje sodišče varovalo enotnost sodstva navzlic različnosti pravnih področij ali pred odpravo te različnosti, postavljajo stvar na glavo.

Ali pa smemo po ustanovitvi banovine Hrvaške govoriti o nadaljnjem izenačevanju pravnih področij? O tem ne smemo več govoriti, najmanj v tistem pomenu izenačevanja ne, ki ga je imelo izenačevanje v duhu osnov prejšnjih režimov. V bodoče bo to izenačevanje namreč mogoče samo v evoluciji skupnega državnega snovanja, torej samo spontano. Obstajanje banovine Hrvaške izključuje tudi z **zgoj** pravnikega stališča nastop pogojev za ustanovitev enega samega najvišjega sodišča. Tudi če bi — kar je spet izključeno — ostalo državno ozemlje izven področja banovine Hrvaške na dosedanjih osnovah, bi tisto »skupno kasacijsko« sodišče moglo biti samo srbsko-muslimansko-slovensko kasacijsko sodišče, kot tako pa sosed hrvaškega najvišjega sodnega oblastva, in bi zato ne bilo ne skupno, ne eno.

Preteklost pa nas uči še drugih vzrokov enotnega sodstva v državi navzlic temu, da so bila najvišja sodišča samo »oddelki« enega. Kakor se dobro spominjamo, smo v vidovdanski dobi imeli sicer ministra za izenačevanje zakonov, ne pa izenačenje zakonov. Po uvedbi diktature so se napravili sicer nekateri poskusi izenačevanja na avtoritativni način in so nekateri vlade, na primer Uzunovičeve ali Stojadinovičeve, celo razglasile, da je ta posel dovršen, v resnici pa smo še daleč od tega, ker se razen kazenskega prava ni izenačilo skoraj nobeno materialno pravo, zlasti ne tisto, ki je značilna domena naših sodišč pri izvrševanju njihne naloge: državljansko pravo. In nobenemu ne bomo napravili krivice, če pravimo, da se to ni zgodilo zaradi tega, ker tisti, ki so v imenu srbskega naroda gospodarili v celi državi, niso bili dovolj močni, da bi celi državi vsilili svoje pravno področje. To pa jim je bilo potrebno za izvedbo načrta, po katerem v državi

ne sme biti drugega najvišjega sodišča, kakor je tisto — v Belgradu. In ker ima kasacijsko sodišče v Belgradu po srbskem pravu določene pravice pri razlagi zakona, ki jih druga sodišča v taki meri nimajo, so se prejšnji gospodarji države lahko zadovoljevali za nedogleden čas z začasnostjo »oddelkov«, zavedajoč se, da bo čas sam prinesel kasacijskemu sodišču v Belgradu zadostno prestižno premoč nad vsemi »oddelki« drugod v državi, ta premoč pa bo dovedla do tega, da bodo oddelki kar sami po sebi prešli v to kasacijsko sodišče.

Nazadnje nam je sam način dela bivšega najvišjega sodišča na Dunaju dokaz, da eno najvišje sodišče na sebi ni nobeno poroštvo za enotnost sodstva. To sodišče je o isti stvari izdajalo kar najbolj nesoglasne sodbe. Naj opozorim samo na sodbe tega sodišča iz različnih dob o — spregledu zakonskih zadržkov, torej na področju, na katerem bi modernejša praksa tega sodišča lahko v odločilni meri pomagala našim sodiščem, kolikor so prevzela avstrijsko zakonodajo po prevratu, če bi bila stalna in ena. Sicer pa je imelo bivše najvišje sodišče poseben organ za to, da bi bile njegove sodbe — v različnih, po narodih v Avstriji sestavljenih senatih kolikor mogoče skladne v isti stvari. To nalogo je izvrševalo tajništvo bivšega najvišjega sodišča, ki je moralo k vsakemu spisu pripraviti vse prejšnje sodbe podobnih primerov. Od kakovosti tajništva je bila torej odvisna večja ali manjša stalnost v praksi avstrijskega najvišjega sodstva.

Slovenija in javna dela

O zapostavljanju Slovenije pri javnih delih je povedal predsednik Zbornice za trgovino, obrt in industrijo Ivan Jelačin na zadnji plenarni seji tale dejstva, kakor posnemamo po »Trg. listu«:

Glede javnih del se v pretekli dobi ne moremo pohvaliti. Od države smo prejeli nesorazmerno nizke kredite. Pričeta cestna dela na gorenjski progji se izvršujejo zelo počasi. Stanje važnih transverzalnih mednarodnih državnih cest je obupno in se še slabša. Reducirani so bili krediti za gramoz za polovico, da ceste vedno bolj propadajo, medtem ko je motorizirani promet s težkimi tovornimi vozili vedno jačji. Zagotovila, ki so jih dali pred leti na konferenci v Ljubljani, so ostala neizpolnjena.

Že večkrat smo opozarjali na to, da program preliminiranih javnih del in stavb za dravsko banovino ne ustreza našim potrebam in da so rezervirani krediti nezadostni. Žal moramo ugotoviti, da se naši predlogi niso upoštevali in da so potrebe dravske banovine na nedopusten način zapostavljene. V zadnjih štirih letih so bila v naši državi izvršena javna dela v vrednosti 1412 milijonov dinarjev, od katerih je odpadlo na dravsko banovino le 56,4 milijona dinarjev ali 2,6%. Po številu prebivalstva bi moralo odpasti okrog 8%, po davčni moči pa celo 14%. Dejansko pa se nahaja naša banovina pri razdelitvi tega kredita na zadnjem mestu.

Ko je bil lani ustanovljen državni cestni sklad, je bilo postavljeno načelo, da morajo vozila, ki uporabljajo državne ceste, prispevati k stroškom za gradnjo teh cest. To načelo je brez dvoma pravilno. Toda dosledno temu načelu bi se morali po višini cestnega prometa razporediti tudi izdatki na posamezne pokrajine, ker so potrebe in stroški za vzdrževanje cest tem večji, čim večji je promet.

Zakonodajalec v tem pogledu žal ni ostal dosleden in tako ta uredba ne vsebuje predpisov, po katerih naj bi se cestna dela izvrševala v breme državnega cestnega sklada prvenstveno tam, kjer to najbolj nujno zahteva sam cestni promet.

Dravska banovina ima 1035 tovornih avtomobilov in avtobusov, to je 20% vseh tovornih avtomobilov in avtobusov v državi. Osebnih avtomobilov je bilo v Sloveniji leta 1958. 2506, to je 17%, motociklov pa celo 2706, to je 32% skupnega števila v vsej državi, in končno biciklov 148.000, to je 40% celotnega števila. Kako velik je cestni promet v dravski banovini, kaže tudi železniški tovorni promet, ker se mora blago, ki se prevaža po železnicah, dovažati po cestah k železniškim postajam in se tudi po cestah odvažati. Od celotnega tovornega prometa naših železnic pa odpade na dravsko banovino 24%. Še bolj značilen je delež, ki odpade na Slovenijo v avtobusnem prometu. Lani so na vseh avtobusnih progah v naši državi prevozili

Iz tega sledi, da vprašanje enotnosti sodstva pri nas še celo ni stvar enega najvišjega sodstva in njega enotne organizacije, temveč stvar pravosodne uprave in kakovosti sodnikov. Iz tega sledi, da enotnost sodstva pri nas ni stvar področja cele države, temveč stvar vsakerega samostojnega pravnega področja. Pri nas se mora vsaktero samostojno pravno področje, ki že obstaja, samo pobrigati za to, da bo vsaj v tem področju sodstvo enotno. Kolikor gre za Slovenijo, ki je samostojno pravno področje zlasti, odkar obstaja banovina Hrvaška, mora in more izvrševati to nalogo samo izključno slovensko najvišje sodišče v Ljubljani, in sicer ne kot začasno zavetje njemu pridelenih sodnikov in drugega osebja, temveč kot stalna ustanova, ki nima nobene organizacijske ali moralne zveze s kasacijskim sodiščem — nekje na papirju.

Prepričani smo, da bo samo povsem neodvisno, kakovostno stalno in samostojno slovensko najvišje sodišče v Ljubljani pripomoglo k enotnosti sodstva. Kajti realna enotnost sodstva je izvedljiva samo ob visoki kakovosti izrekov posameznih najvišjih sodišč. Vse drugo pa mora prinesiti razvoj, prostovoljno, polagoma. Sem štejemo posebno stike, ki jih bodo ustvarila med seboj tajništva najvišjih sodišč v državi. Na teh je naloga uresničiti tisto, kar se po krivem pripisuje enemu samemu najvišjemu sodišču v državi z različnimi in samostojnimi pravnimi področji. Zato pozdravljamo ustanovitev najvišjega sodišča v Ljubljani kot prvi korak k osamosvojitvi slovenskega pravosodja in kot konec napačnih smernic, po katerih je doslej korakala organizacija slovenskega sodstva.

2.755.000 potnikov, od tega v Sloveniji 866.000 potnikov ali 31%.

Iz vseh teh števil lahko sklepamo, da odpade na dravsko banovino skromno računano 20% celotnega cestnega prometa na državnih cestah v vsej državi. Upravičeno zato zahtevamo, da se v breme cestnega sklada izvršujejo cestna dela v Sloveniji v onem razmerju, ki ga zahtevata gostota in struktura.

V zadnjih treh letih so bila dovršena v vsej državi in v Sloveniji cestna rekonstrukcijska dela v naslednji vrednosti:

	v vsej državi	v dravski banovini v milijonih dinarjev	delež dravske banovine
1956	66,3	3,6	5,4%
1957	113,1	3,2	2,8%
1958	228,5	11,3	4,9%
Skupaj	407,9	18,1	4,4%

po višini cestnega prometa
bi odpadlo na Slovenijo 81,8 20%

Namesto 82 milijonov je dobila dravska banovina le bori 18 milijonov. S temi 82 milijoni bi lahko imeli že danes znaten del državnih cest urejen z utrjenim betonskim cestiščem, ker je dolžina državnih cest v dravski banovini manjša, kot v kateri koli drugi banovini.

Prispevki Slovenije za državni cestni sklad so izredno veliki. V Sloveniji imamo 148.000 biciklov, ki plačajo na leto 3.700.000 din takse (25 din na kolo), od tega 1.480.000 din samo za državni cestni sklad (10 din za kolo). Ker odpade na Slovenijo 24% železniškega tovornega prometa, plača Slovenija v enakem razmerju takso na železniške prevoze v vagonskih pošiljkah, ki predstavljajo glavni dohodek državnega cestnega sklada. Izredno velik je prispevek dravske banovine za čezmerno izkoriščanje državnih cest, ki se steka v državni sklad za javna dela, od tod pa gresta dve tretjini v državni cestni sklad.

Ker imamo v Sloveniji le 616 kilometrov državnih cest, odpade v Sloveniji na 100 km 168 tovornih avtomobilov in avtobusov, v donavski banovini in Belgradu (skupaj) 144, v savski banovini 86, v primorski 44, v drinski 25, v vardarski 20, v zetski 17, v moravski 14 in v vrbaski 9. Na 100 kilometrov državnih cest odpade v donavski banovini in Belgradu 490 osebnih avtomobilov, v dravski banovini 385, v savski 252, v primorski 58, itd. Motornih koles pa odpade na 100 km državnih cest v dravski banovini 448, v donavski banovini in Belgradu 257, v savski banovini 100 itd.

Zahtevamo zato, da se težišče sistema cestnih skladov prenese na banovinske cestne sklade, ki naj prevzamejo tudi skrb za vzdrževanje in rekonstrukcijo državnih cest iz dohodkov, ki se stekajo iz dotične banovine.

Opazovalec

Za svobodnega človeka

»Delavska pravica« opisuje dva tipa sodobnega človeka, svobodnega človeka-iskalca in povezanega človeka-čredarja, pa ju primenjuje na naše ljudi in razmere takole:

Tudi pri nas na Slovenskem je ta delitev vidna. Poznamo ljudi, ki so slepo vdani pojedincu, ki po mili volji ravna z njihovo usodo. O njegovih sposobnostih niti za hip ne dvomijo. Zdi se, da še najlaže spe

v sladki zavesti, da je njihova usoda v rokah spoštovane osebnosti. In vendar je že Krek jasno in razločno povedal: Preklet naj bo, ki veruje v človeka! Povsod srečujemo ljudi, ki so jim vzeli svobodo, jim dali fanatizem in jim vsilili slepo pokorščino. Od desne in leve prihajajo ljudje, ki jim je parola vse. »On tako pravi!«, jim je edino in najvišje merilo, čeprav je ta »on« nemara kje daleč za deveto goro. — Mi smo napovedali boj čredarskemu pojmovanju človeka, pa naj ga oznanjajo z desne ali leve. Nikoli več ne

bomo sodelovali z ljudmi, ki jim ni najvišji zakon blagor občestva in bližnjega, marveč zapovedovalna beseda človeka. Mi se borimo zato, da človek ohrani dostojanstvo, ki mu je bilo dano po naravi in po Bogu: to pa je dostojanstvo osebne svobode, ki se še prav posebno odraža v svobodni misli. Ne rušimo avtoritet niti dogem, kot nam podtikajo, rušimo pa vsako nasilje nad človekom, ki je prav po svoji svobodi krščanski in Bogu podoben.

Slovenija in decentralizacija fondov

»Obzor« zahteva, da je treba čimprej dokončno urediti vprašanje centralnih fondov, in pravi:

Teh fondov je danes v Belgradu okoli 140. Stojadinovičeva vladavina se je posebno potrudila za osnivanje centralnih fondov. To je bil nov način finančne in gospodarskega izrabljanja prečanskih krajev, zlasti hrvaških. Niti enega centralnega fonda ni, iz katerega bi se bilo dajalo Hrvaški toliko, kolikor je morala dati vanj. Narobe, od denarja, nabranega na Hrvaškem, se je dajal znaten del drugim. To se je tudi delalo v imenu narodne enotnosti in enakopravnosti, in to v času, ko predstavniki prejšnjih režimov niso skoparili z izjavami o potrebi, da se reši hrvaško vprašanje.

K temu bi mi pripomnili najprej, da je Slovenija v te fonde plačevala razmeroma še precej več kakor Hrvaška, kar je očitno zlasti pri cestnem fondu. Potem bi pa še ugotovili, da se prav nič ne sliši, da bi se kaki naši vodiči brigali za te fonde, da bi se tudi v našo korist decentralizirali, dokler se pa to ne zgodi, da bi vsaj dobili primeren delež, kakor ga dobe Hrvatje.

Nacionalnega ptiča tožba

Ozdravljenje Jugoslavije je v tem, da se dokončno, brez ozira in sledu opravi z jugoslovenstvom, to veliko lažje. Dvajset let so jugosloveni imeli vso oblast pri nas v rokah. In prav tako dvajset let je bila naša država v neprestanih stiskah. A bila je v stiskah prav zaradi jugoslovenstva, ki je s svojim nasiljem, svojo strahovlado in korupcijo že prav resno ogražalo državo.

Jugoslovenstvo je ob moč, čeprav se dobro zavedamo, da preži še zmeraj ob strani. Toži se mu po polnih loncih. Zato kar ne ve, kako bi tej zelo tvorni želji dalo kar najbolj idealno obliko, tako da bi vlekla. Tista o ogražani državi namreč že davno ne vleče več, zlasti ker danes vsakdo vidi, doma in za mejo, da je država postala po sporazumu samo močnejša. Zato samo vzdihujejo, pa mlatijo prazno nacionalno slamo, tisto, ki že takrat, ko je še rastla, zrnja ni imela.

Najhuje je prizadet menda Ljotičev »Zbor«. Vsaka številka njegovega glasila »Naš put« je polna bridkih tožb in jalovega zagotavljanja.

V zadnji številki z dne 5. p. m. mora spet najprej ugotoviti, da zapuščajo vse podgane potapljačjo se nacionalno barko:

Danes smo navzoči pri brezobzirnem zametavanju jugoslovenstva... Zapuščajo ga mnogi, ki so ga izpovedovali... A mnogi so se izneverili idealom svoje mladosti...

Na vsak način, če se človek takole ozre po jugoslovenih in njihovih voditeljih — zelo praktični so bili tisti ideali, in še bolj donosni. Samo doslej nismo vedeli, da se takim stvarjem ideali pravi.

Vsekakor pa bo res, da je prišel tale vzdih »Našega puta« iz ranjenega idealnega srca:

Teško, zelo težko je biti jugosloven v Jugoslaviji!

Že verjamemo, Hrvatje so svoj del financ fondov že potegnili nase. Ne bodo več jugoslovenski idealisti razpolagali z njimi.

In kljub vsemu »premišljevanju« je gotovo, da pojdejo Slovenci za njimi.

To bo pa dalo po eno jeremijado za vsako številko »Novega puta« za 10 let naprej.

Padec zavarovancev pri OUZD

OUZD v Ljubljani je izdal poročilo o stanju delavskega zavarovanja pri nas v zadnjih mesecih. Iz tega poročila je razvidno, da je doseglo število zavarovancev 1. VIII. 1939 svoj absolutni maksimum v številu 108.543. Takoj nato pa je začelo število članstva naglo padati, dokler ni doseglo 3. X. 1939 številke 97.703. Padec znaša torej 10.840 delavcev ali 10%. Od oktobra naprej členstvo polagoma zopet raste, vendar ob koncu novembra še ni doseglo višine lanskega leta. V glavnem gre ta padec na račun letošnjih orožnih vaj, vendar pa je nad vse značilno, da je padlo tudi število ženskih zavarovancev, v primeri z lanskim letom za 440 oseb. To pomeni, da gre padec zavarovancev tudi na račun nastopajoče depresije v našem gospodarstvu.

Zavarovana mezda se je sicer nekoliko dvignila, toda le neznatno, tako da ni v nikakem sorazmerju s pojavljajočo se druginjo. Še vedno pa je nižja od zavarovane mezde lanskega leta, kar delavstvo zlasti ob sedanji druginji bridko občuti.

Nastala je potreba, da oblasti spet regulirajo delavske zaslužke, kakor se je to zgodilo leta

1937. Vprašanje je seveda, ali morejo takšni uradni dekreti sploh vplivati sami ob sebi, ne glede na to, da jih podjetniki mnogokrat gladko obidejo, poživljajoče za naše gospodarstvo.

S padcem števila zavarovancev so občutno padli tudi bolniški prispevki delavstva, in sicer za četrtilijona dinarjev ali za 5%. Povečalo pa se je (relativno) v primeri z lanskim letom število bolnikov; povečalo se je za celih 10%. **Potrebni so zato izredni ukrepi za doseg bilančnega ravnotežja OUZD.**

To je kajpada malo razveseljiva slika slovenskega gospodarstva. Počasi lezemo nazaj namesto naprej. In vkljub temu se še vedno odlaga s tisto rešitvijo, ki bi edina mogla ozdraviti slovensko gospodarstvo.

Čudni načini

V »Delavcu« beremo pod naslovom »Drago slepo črevo«:

Milan Korač, načelnik finančno ekonomskega oddelka Suzora, je predložil OUZDU v Zagrebu sledeči račun za zdravljenje svojega sina, ki je bil operiran na slepiču:

Sanatorij Račić v Splitu	Din 4800.—
Motorni čoln od Jelse do Splita	900.—
Avto v Splitu	50.—
II. razred brzovlaka Split—Zagreb za sina in spremstvo	616.—
Skupaj	Din 6472.—

Znano je, kako morajo pri nas v Sloveniji varčevati zdravniki pri zdravljenju in zdravilih, to se pravi, da bomo čisto natančni, vsaj pri zdravljenju tistih, ki okrožni in seveda tudi osrednji urad za delavsko zavarovanje vzdržujejo, namreč pri delavcih samih. Kakor priča zgorajšnji primer, se pa ne varčuje vsepovsod in pri vsakem. Sicer pa moremo spet kedaj reči samo to, da zboljšanja ne bo, dokler bo vladal pri delavskih zavarovalnih uradih centralizem in s tem onemogočal kontrolo, zato pa omogočal izrabljanje enega okrožnega urada v korist drugih in dokler ne bodo dobili vodstva teh zavodov v roke tisti, ki jih dejansko vzdržujejo.

Mali zapiski

Teden slovenske knjige

December je v splošnem mesec daril, in eno najlepših daril med kulturnimi ljudmi je knjiga. Tega se tudi naše založbe zavedajo, zato so v glavnem že vse začele s kampanjo, da spravijo v tem času čim več knjig v promet. Hvalevredno pri tem je predvsem to, da so v ta namen izdatno znižale cene svojim knjigam, tako da so te dostopne tudi revnejšim slojem. Napačno pri vsej stvari pa je, da se vsa ta akcija slovenskih založb vrši neorganizirano in nepovezano. Ali bi ne bilo boljše, da bi vse založbe izdale vsako leto za Božič skupen katalog svojih knjižnih zbirk in novot, ki bi bil že sam na sebi lepa kulturna listina slovenskega naroda, in bi priredile skupno tudi organizirano akcijo za prodajo slovenske knjige, morda v obliki »tedna slovenske knjige« v decembru, spremljanega od knjižnih razstav, recitacijskih večerov itd.? Morda bi se dal ta »teden slovenske knjige« raztegniti celo na »mesec slovenske knjige«. To ni nič nemogočega, kajti mnogi severni, baltiški in zahodni narodi prirejajo takšne »tedne« in »mesece« že lepo vrsto let, in to z največjim uspehom.

Kaj pa naša akademija?

Dne 2. t. m. je bil v Zagrebu občni zbor Jugoslovske akademije za znanost in umetnost. Sprejet je bil predlog, da se ime akademije spremeni in da se bo ta zavod poslej imenoval Hrvaška akademija za znanost in umetnost.

Morebiti se utegne zginiti tudi naša akademija in se zavesti, da je slovenska in za slovensko kulturno delo ustanovljena.

Zgodnja zgodovina Slovencev

V »Sloveniji« smo poročali 10. julija tega leta pod naslovom »Starodavna državnost Slovencev« o novih zgodovinskih odkritjih, ki jih je razodel slovenski zgodovinar dr. J. Mal v svoji po nemško pisani knjigi »Frühgeschichte der Slowenen«. Dr. Malova knjiga je zbudila tudi med nemškimi zgodovinarji dosti zanimanja. Pri nas se je vnela ob nji precej huda polemika, posebno je zbudila vsebina dr. Malove knjige zagrebškega profesorja L. Hauptmanna, ki je v »Ljubljanskem Zvonu« polemiziral z dr. Malom. Polemiziral pa je z dr. Malom tudi Bogo Grafenauer. Dr. Mal je svojima kritikoma napisal v obzorniku »Čas« odgovor, ki je bil tudi posebej ponatisnjen, na kar opozarjamo naše zgodovinarje in vse tiste, ki se zanimajo za slovensko zgodovino. Ne glede na posameznosti, ki naj bodo take ali take, je pa gotovo, da so izsledki dr. Mala o svobodni državnosti Slovencev v zgodnjem srednjem veku in o bistvu ustoličenja slovenskih vojvod na Gosposvetem polju stvar, ki je zaradi slovensiva samega ne gre maliti, in to dejstvo je treba pibiti.

»Hrvatski dnevnik« o 1. decembru

»Hrvatski dnevnik« od 1. decembra t. l. se v uvodniku bavi s praznovanjem 1. XII. na Hrvaškem in pravi, da hrvaški narod nikoli ni praznoval tega dneva, ker s tem dnevom so zanj zvezani mnogi žalostni spomini. V imenu 1. decembra so 20 let preganjali prave hrvaške ljudi, jih zapirali in ubijali. Šele 26. avgust je popravil krivdo 1. decembra. Vendar pa se hrvaški narod ne čuti zagrenjenega, kajti letošnjemu 1. decembru gleda nasproti zadovoljen in v svoji lastni banovini, kateri stoji na čelu hrvaški človek, in vzdignjene glave, ker vidi, kako zmaguje pravica.

Sovjeti in Zahod

O razmerju Sovjetov do zahodnih demokracij piše »Neue Zürcher Zeitung«:

Rusija gotovo ne ljubi narodno-socialistične Nemčije, najraje bi, kakor pričajo izjave Molotova, Nemčijo kot kapitalistično državo uničila, zazdaj pa pomeni za Sovjete zaželeni protiutež zoper popolno moč demokracij.

Sorodnikom slovenskih borcev

Legija koroških borcev nam pošilja tole opozorilo:

Opozorilo in vabilo sorodnikom bivših borcev, ki so v letih 1918/1920 na Koroškem, Štajerskem, v Prekmurju ali Medjimurju padli ali ki so že pomrli.

Pravilnik k ukazu kraljevih namestnikov, s katerim je bila ustanovljena spominska kolajna na boje ob severni meji pred 20. leti, določa, da se te kolajne priznajo tudi tedaj padlim in drugim medtem že pomrlim borcem, izročča pa se na pismeno prijavo njihovega sorodnika. Zato prosimo, naj sorodniki pošljejo nekolikovo prijavo — po možnosti — z navedbo znanih jim podatkov (kakor na primer rojstnega datuma ali vsaj rojstne letnice, rojstnega kraja in domovinske občine, tedanje njegove vojaške enote, vojaškega čina, dneva in kraja smrti, kje je pokopan, imena predpostavljenih starešin, nekaterih tovarišev itd.) vsaj do konca leta 1939, glavnemu odboru Legije koroških borcev v Ljubljani. Cankarjevo nabrežje 7/1. Iz prijave mora biti razviden natančen naslov in sorodstveno razmerje (na primer: oče, mati, brat, sestra, stric, sestrična itd.) dotičnika, ki vlaga prijavo.

Gornje podatke potrebujemo tudi za seznam padlih borcev, ki bo objavljen na čelu nameravane »Spominske knjige o bojih na severni meji«, posvečene njihovem spominu. Če je pokojnik zapustil iz tedanje dobe kake vojaške fotografije ali vojaške beležke ali celo dnevnik, blagovolite to poslati semkaj v pregled proti vrnitvi. Eventualne originalne tedanje vojaške dokumente pokojnika prepisite doslovno in prepis priložite prijavi, originalno listino pa dobro shranite.

Glavni odbor LKB.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI DR. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami Iz. Cankarja

Ti spisi niso samo naš najobširnejši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč. Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine